

Agnieszka Bielak, Mirosław P. Czarkowski

ODRA W 2001 ROKU

Słowa kluczowe: odra, choroby zakaźne, szczepienia, epidemiologia, zdrowie publiczne, Polska

Key words: measles, infectious diseases, vaccinations, epidemiology, public health, Poland

W 2001 roku zgłoszono w Polsce ogółem 173 zachorowania z podejrzeniem odry. Po wykluczeniu 40 (33%) przypadków, z powodu zmiany rozpoznania, zarejestrowano jako odrę ogółem 133 zachorowania, zapadalność na 100 000 wyniosła 0,3. Od trzech lat utrzymuje się niska zapadalność, która nie przekracza 1/100 000. W 2001 roku, podobnie jak w dwóch poprzednich latach, nie stwierdzono zgonu z powodu odry (tab. I).

Tabela I. Odra w Polsce w latach 1960-2001. Liczba zachorowań i zgonów, zapadalność i umieralność na 100 000 mieszkańców

Table I. Measles in Poland, 1960-2001. Number of cases and deaths, incidence and mortality per 100 000 population

Rok	Zachorowania	Zgony	Zapadalność na 100 000	Umieralność na 100 000
1960-1964*	124 492	255	406	0,8
1965-1969*	131 432	168	411	0,5
1970-1974*	125 572	94	383	0,3
1975-1979*	84 073	37	240,7	0,11
1980-1984*	24 882	6	69,9	0,02
1985-1989*	6 806	1	18,2	0,003
1990	56 471	12	148,1	0,031
1991	2 419	1	6,3	0,003
1992	3 695	-	9,6	-
1993	1 410	-	3,7	-
1994	864	-	2,2	-
1995	752	-	1,9	-
1996	639	-	1,7	-
1997	338	-	0,9	-
1998	2 255	1	5,8	0,003
1999	99	-	0,3	-
2000	77	-	0,2	-
2001	133	-	0,3	-

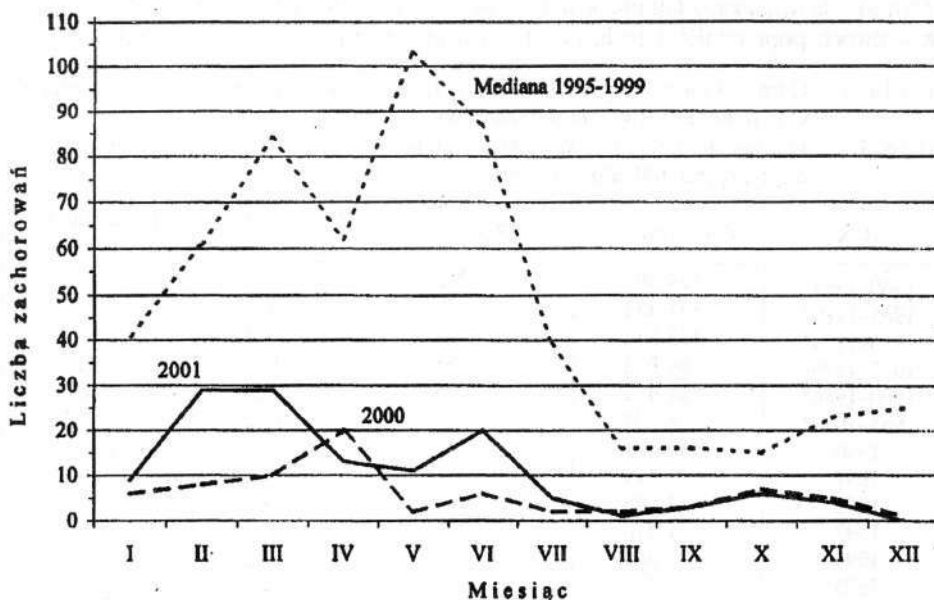
* mediana

Badanie serologiczne w kierunku przeciwciał odrowych IgM, konieczne do potwierdzenia rozpoznania, wykonano w 73 przypadkach, co oznacza, że zbadano tylko 55% wszystkich zarejestrowanych zachorowań (w roku 2000 potwierdzono laboratoryjnie 47,6% zgłoszonych przypadków). W 6 innych przypadkach stwierdzono epidemiologiczny związek z laboratoryjnie potwierdzonym przypadkiem odry, co według definicji WHO jest uznawane za przypadek potwierdzony. Pozostałe 52 przypadki, tj. 39% ogólnej liczby (w 2 zgłoszeniach brak jest danych), zostały rozpoznane jedynie w oparciu o objawy kliniczne.

Odsetek zachorowań osób nieszczepionych wyniósł 46,6% (62 przypadki), w 15% (20 przypadków) brak było dawki przypominającej (osoby urodzone po 1995 roku). W 4 przypadkach brak było danych na temat przebytych szczepień. Zachorowania osób urodzonych po 1995 roku i zaszczepionych dwiema dawkami stanowiły 26% (35) przypadków.

Mężczyźni stanowili 63,9%, kobiety 36,1% chorych.

Porównanie sezonowości zachorowań z jej przebiegiem w ubiegłych latach przedstawione jest na rycinie 1. Charakterystyczna zwyżka zachorowań miała miejsce w okresie wiosny.

Ryc. 1. Odra w Polsce w latach 1995-2001. Liczba zachorowań w miesiącu (wg daty zachorowania)
Fig. 1. Measles in Poland in 1995-2001. Number of cases by month

Analiza rozpowszechnienia odry w Polsce według podziału administracyjnego kraju wskazuje, podobnie jak w latach poprzednich, na różnice w zapadalności pomiędzy województwami. W województwach opolskim i zachodniopomorskim drugi rok z rzędu nie zarejestrowano zachorowań. Największą bezwzględną liczbę przypadków zanotowano w woj. śląskim (26, zapadalność - 0,5/100 000) i małopolskim (24, zapadalność -

0,7/100 000). Wysoka zapadalność w tych dwóch województwach była obserwowana również w ubiegłych latach. Najwyższa zapadalność wystąpiła w woj. świętokrzyskim (1/100 000), również wysoką zapadalność obserwowano przez ostatnie lata w woj. wielkopolskim oraz pomorskim. W pozostałych województwach zapadalność w roku 2001 wahała się pomiędzy 0,1 a 0,5/100 000, co nieznacznie odbiegało od średniej krajowej (0,3) (tab. II).

Tabela II. Odra w Polsce w latach 1998-2001. Zachorowania i zapadalność na 100 000 mieszkańców wg województw

Table II. Measles in Poland, 1998-2001. Number of cases and incidence per 100 000 population by voivodeship

Województwo	Mediana 1998-1999		2000		2001 "	
	zachorowania	zapadalność	zachorowania	zapadalność	zachorowania	zapadalność
POLSKA	1 177	3,0	77	0,2	133	0,3
1. Dolnośląskie	84	2,8	8	0,3	11	0,4
2. Kujawsko-pomorskie	27	1,3	1	0,0	1	0,0
3. Lubelskie	67	3,0	2	0,1	2	0,1
4. Lubuskie	129	12,6	2	0,2	1	0,1
5. Łódzkie	53	2,0	1	0,0	3	0,1
6. Małopolskie	215	6,7	9	0,3	24	0,7
7. Mazowieckie	55	1,1	1	0,0	18	0,4
8. Opolskie	27	2,4	-	-	-	-
9. Podkarpackie	16	0,7	3	0,1	2	0,1
10. Podlaskie	6	0,4	3	0,2	4	0,3
11. Pomorskie	65	3,0	7	0,3	10	0,5
12. Śląskie	237	4,8	21	0,4	26	0,5
13. Świętokrzyskie	9	0,6	1	0,1	13	1,0
14. Warmińsko-mazurskie	25	1,7	5	0,3	2	0,1
15. Wielkopolskie	121	3,6	13	0,4	16	0,5
16. Zachodniopomorskie	47	2,7	-	-	-	-

Analiza zachorowań na odrę w zależności od wieku przedstawiona jest w tabeli III. Najwyższa zapadalność wystąpiła w grupie wieku od 0 do 4 lat (1,5/100 000), w której zdecydowanie dominowały dzieci roczne (3,7/100 000). W grupie wieku od 5 do 9 lat zapadalność była również dość wysoka (1,2/100 000) z przewagą zapadalności siedmioletków (2,3/100 000). Wysoka zapadalność w grupach dzieci rocznych i siedmioletnich może być wynikiem wygaśnięcia odporności tuż przed terminem szczepień, które obowiązują odpowiednio w 13-14 miesiącu i 7 roku życia lub opóźnienia daty szczepienia.

Szczegółowa analiza wywiadów nadesłanych przez stacje sanitarno-epidemiologiczne do Zakładu Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny wykazała, że wśród 14 zachorowań dzieci rocznych, w 10 przypadkach nie wykonano szczepień, w 3 przypadkach szczepienia dokonano na 10 lub 12 dni przed wystąpieniem objawów chorobowych, a więc w okresie rozwijania zakażenia. Tylko w jednym przypadku dziecko było zaszczone 8 miesięcy wcześniej, a mimo to zachorowało.

Tabela III. Odra w Polsce w latach 1999-2001. Zapadalność na 100 000 mieszkańców i odsetki zachorowań wg wieku

Ta b l e III. Measles in Poland, 1999-2001. Incidence per 100 000 population and percentage according to age

Wiek	Zapadalność na 100 000			Częstość względna (odsetki)		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
0-4	1,4	0,5	1,5	30,3	13,0	21,8
0	1,3	0,8	0,8	5,1	3,9	2,3
1	2,0	1,0	3,7	8,1	5,2	10,5
2	1,7	0,2	1,3	7,1	1,3	3,8
3	0,7	0,2	0,2	3,0	1,3	0,8
4	1,6	0,2	1,4	7,1	1,3	4,5
5-9	1,6	1,3	1,2	40,4	41,6	21,1
5	2,3	2,0	0,5	11,1	11,7	1,5
6	1,8	0,8	0,7	9,1	5,2	2,3
7	1,9	0,4	2,3	10,1	2,6	8,3
8	0,9	1,7	1,0	5,1	11,7	3,8
9	0,9	1,5	1,3	5,1	10,4	5,3
10-14	0,5	0,5	0,7	16,2	20,8	14,3
15-19	0,2	0,2	0,4	6,1	10,4	9,8
20-24	0,1	0,2	0,7	4,0	7,8	15,8
25-29	0,1	0,0	0,4	2,0	1,3	9,8
30-34	-	0,2	0,2	-	5,2	3,0
35-39	-	-	0,1	-	-	2,3
40+	0,0	-	0,0	1,0	-	2,3

W grupie dzieci siedmioletnich stwierdzono ogółem 9 zachorowań, z których pięcioro dzieci było prawidłowo zaszczepionych dwukrotnie, troje dzieci nie było w ogóle szczepione, a jedno dziecko zostało zaszczepione dawką podstawową kilka dni przed zachorowaniem.

W stosunku do lat 1999 i 2000 zauważono znaczny spadek zapadalności w grupie dzieci pięcioletnich. Natomiast wśród dzieci rocznych i siedmioletnich nastąpił wzrost zapadalności, która i tak była stosunkowo wysoka w latach ubiegłych. Również w wieku 10-14 lat i 20-29 lat zapadalność była znacznie wyższa niż w poprzednich latach. Te zmiany mogą wskazywać na przesuwanie się zachorowań na odrę w kierunku osób starszych wiekiem. Zachorowały na odrę 44 osoby powyżej 20 rż., co stanowiło 33% ogółu przypadków - było to więcej niż w roku ubiegłym, kiedy zanotowano 11 przypadków - 14,3%. W tej grupie (powyżej 20 rż.) w 2001 roku nie było zachorowań na odrę u osób szczepionych dwukrotnie. W 10 przypadkach podano jedynie dawkę podstawową szczepionki, 30 osób było nie zaszczepionych w ogóle, w 4 przypadkach brakowało danych na temat przebytych szczepień.

W roku 2001 zapadalność na odrę dzieci i młodzieży, które otrzymały jedną dawkę szczepienia, była dużo wyższa niż u tych, które otrzymały szczepienie przypominające, oraz wielokrotnie niższa niż u dzieci w ogóle nieszczepionych przeciw odrze (tab. IV).

Stan zaszczepienia dzieci przeciw odrze w dniu 31 grudnia 2001 przedstawiono w tabeli V. Zwraca uwagę niski stopień zaszczepienia dzieci w wieku 13-24 miesiące - tylko 77,1% dzieci otrzymało podstawowe szczepienie zgodnie z kalendarzem szcze-

Tabela IV. Odra w Polsce w 2001 r. Zachorowania i zapadalność na 100 000 osób szczepionych i nie szczepionych przeciw odrze wg wieku

Table IV. Measles in Poland in 2001. Number of cases and incidence per 100 000 population among vaccinated and unvaccinated persons, by age

Wiek	Zaszczepieni I. dawką			Zaszczepieni II. dawką			Nieszczepieni		
	liczba zaszczep.	liczba chorych	zapa- dalność	liczba zaszczep.	liczba chorych	zapa- dalność	liczba zaszczep.	liczba chorych	zapa- dalność
0	x	x	x	x	x	x	349 831	3	0,9
1	286 528	4	1,4	x	x	x	85 182	10	11,7
2	364 620	1	0,3	x	x	x	10 339	4	38,7
3	381 236	1	0,3	x	x	x	4 453		
4	398 264	5	1,3	x	x	x	3 047	1	32,8
5	413 742	1	0,2	x	x	x	2 361	1	42,4
6	76 472	1	1,3	349 481	1	0,3	1 747	1	57,2
7	15 194			438 795	7	1,6	1 546	4	258,7
8	8 038			466 012	3	0,6	1409	2	141,9
9	5 636	1	17,7	486 259	2	0,4	1287	3	233,1
10-14	17 574	4	22,8	2 699 696	13	0,5	5 913	2	33,8
15-19	324 756	3	0,9	2 861 968	6	0,2	22 046	4	18,1

pień. Odsetek dzieci siedmioletnich, którym podano szczepienie przypominające, wynosił 81,7%. W roku 2001 wykonano szczepienie przypominające u 62 966 dzieci ośmioletnich, które nie otrzymały dawki przypominającej w ubiegłym roku, co zwiększyło odsetek dwukrotnie zaszczepionych dzieci z rocznika 1994 do 96,3%.

Cel Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), „eliminacja odrzy przed końcem bieżącego dziesięciolecia”, stawia wysokie wymagania dla nadzoru epidemiologicznego w krajach, które chcą sprostać temu zadaniu. Strategie WHO przewidują utrzymanie wysokiego odsetka osób zaszczepionych dwiema dawkami (powyżej 95% populacji) oraz wzmocnienie nadzoru epidemiologicznego. Sytuacja epidemiologiczna odrzy na terenach o wysokim odsetku zaszczepionych cechować się powinna następującymi parametrami:

- gwałtowny spadek zapadalności,
- przerwy pomiędzy okresami epidemicznymi wydłużające się do 4-8 lat (w zależności od stanu zaszczepienia poszczególnych roczników),
- zachorowania przesunięte na starsze grupy wieku,
- wzrost odsetka zachorowań wśród dzieci zaszczepionych,
- spadek śmiertelności.

Odpowiada to w dużej mierze charakterystyce sytuacji epidemiologicznej odrzy w Polsce.

Drugi czynnik strategiczny, czyli utrzymanie dobrego nadzoru epidemiologicznego nad odrą, wymaga w Polsce usprawnienia, szczególnie dotyczy to kompletności danych. Wymagane jest potwierdzenie każdego zachorowania badaniem serologicznym, a w 2001 roku takie badania wykonano w Polsce tylko w 55% przypadków. O odpowiedniej czułości nadzoru epidemiologicznego świadczą następujące wskaźniki:

Table V. Liczba i odsetek dzieci zaszczepionych przeciw odrze w Polsce w latach 1998-2001 wg roku urodzenia (szczepienia podstawowe i przypominające)

Table V. Number and percentage of children vaccinated against measles in Poland in 1998-2001 according to birth year (primary and boost vaccinations)

Rok urodzenia	Stan na 31.XII.1998 r.		Stan na 31.XII.1999 r.		Stan na 31.XII.2000 r.		Stan na 31.XII.2001 r.	
	liczba	% zaszczep. w roczniku	liczba	% zaszczep. w roczniku	liczba	% zaszczep. w roczniku	liczba	% zaszczep. w roczniku
Szczepienia podstawowe								
1996	407 107	97,1	411 664	98,7	413 829	99,2	413 742	99,4
1997	311 117	77,2	389 397	97,0	396 371	98,8	398 264	99,2
1998	x	x	292 954	75,6	376 252	97,4	381 236	98,8
1999	x	x	x	x	283 178	75,4	364 620	97,2
2000	x	x	x	x	x	x	286 528	77,1
Szczepienia przypominające								
1987	563 815	98,6	558 887	98,9	560 432	99,0	561 215	99,2
1988	551 343	98,4	548 931	98,8	550 537	99,0	551 197	99,2
1989	533 253	98,1	531 125	98,6	535 272	98,9	536 998	99,2
1990	525 660	97,7	523 945	98,4	529 715	98,9	532 045	99,2
1991	503 343	95,9	508 075	97,8	513 836	98,6	518 241	98,9
1992	390 719	79,2	470 135	95,6	482 138	97,9	486 259	98,6
1993	x	x	378 551	79,9	456 697	96,2	466 012	98,0
1994	x	x	x	x	375 829	82,5	438 795	96,3
1995	x	x	x	x	x	x	349 481	81,7

- liczba badań serologicznych w kierunku przeciwciał odrowych w klasie IgM powinna wynosić 1/100 000 mieszkańców, więc w Polsce należy oczekiwać rocznie 386 zgłoszeń podejrzeń odrzy,
- odsetek podejrzeń odrzy wykluczonych w wyniku badania serologicznego w stosunku do liczby zgłoszeń powinien wynosić co najmniej 90%.

A Bielak, MPCzarkowski

MEASLES IN POLAND IN 2001

SUMMARY

The number of notified measles cases in Poland in 2001 was 133, incidence per 100,000 inhabitants was 0.3. The low incidence has been observed for the last 3 years. Only 73 out of 133 cases were serologically confirmed, 6 other cases were epidemiologically linked to the laboratory confirmed cases. Unvaccinated cases have accounted for almost half of cases. Differences in incidence were noticed across the country and ranged from 0 cases in opolskie and zachodniopomorskie voivodeships to 0.7/100,000 in małopolskie and 1.0/100,000 in Świętokrzyskie voivodeship. The highest incidence was observed in the children one year of age (3.7/100,000) and seven years old (2.3/100,000), however, in general, the age distribution of cases has been shifted toward older ages with 44 cases (33% of all cases) in adults. A proportion of children 13-24 months of age vaccinated with first dose of measles vaccine was 77.1%, and

proportion of seven years old children vaccinated with second dose of measles vaccine was 81.7%.

Adres autorów:

Agnieszka Bielak

Zakład Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny

ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa

e-mail: abielak@pzh.gov.pl